

Buletynistka

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. ŻURAWIA 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04; 29-35-69

Telefon dyżurny 21-34-34

ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telex: 816-436

BS/215/95 /90

WARUNKI ŻYCIA LUDNOŚCI W PIERWSZYM PÓŁROCZU

Komunikat z badań

Warszawa, lipiec 1990 r.

Kolejne badanie sondażowe CBOS¹ potwierdziło istnienie od początku roku powszechnego przekonania o kłopotach finansowych społeczeństwa. Zdecydowana jego większość uważa, że warunki materialne życia są złe (tab. 1). Negatywnie oceniających było najwięcej w styczniu i lutym - 77%, w następnych miesiącach ich liczba dość znacznie malała - do 65% w kwietniu. Od maja znów zwiększył się krytycyzm respondentów, by w czerwcu osiągnąć poziom 70% negatywnie oceniających warunki życia ogółu. W mniejszym stopniu zmieniała się liczba osób określających te warunki jako dobre: na początku roku było ich najmniej, najwięcej zaś w kwietniu.

Tabela 1

w procentach

Ocena materialnych warunków życia społeczeństwa	Respondenci według terminów badań:					
	I'90	II'90	III'90	IV'90	V'90	VI'90
Bardzo dobre	0,0	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1
Dobre	0,6	1,1	1,4	1,9	1,3	2,1
Raczej dobre	3,0	2,9	5,1	5,9	4,7	4,0
Ani dobre, ani złe	15,9	16,8	20,3	21,1	19,9	18,7
Raczej złe	29,7	29,2	32,6	33,4	32,1	31,3
Złe	29,8	28,7	25,4	20,9	23,9	27,2
Bardzo złe	17,4	18,6	10,6	10,7	12,8	11,8
Trudno powiedzieć	3,6	2,5	4,6	5,9	5,2	4,6

Przewidując zmiany standardu życia społeczeństwa w ciągu najbliższych dwóch lat, respondenci częściej spodziewali się poprawy niż pogorszenia (tab. 2). W styczniu te różnice

¹ "Aktualne problemy i wydarzenia" (6) - sondaż zrealizowany w dniach 22-26 czerwca '90 na 1490-osobowej próbie losowej dorosłej ludności Polski. Tabele aneksu zawierają wyniki badania z uwzględnieniem cech społeczno-demograficznych i postaw ankietowanych. Dane w tabelach zamieszczonych w tekście pochodzą z comiesięcznych sondaży CBOS pod tym samym tytułem - na ogólnopolskich reprezentatywnych próbach dorosłej ludności, liczących standardowo 1500 osób.

były niewielkie (40% wobec 35), w następnych miesiącach zwiększała się grupa optymistów - w kwietniu było ich dwukrotnie więcej niż pesymistów (odpowiednio: 50 i 25%); coraz większa była także liczba osób nie spodziewających się żadnych zmian w poziomie życia ludności (w styczniu 13, w kwietniu 19%). Od maja obserwujemy zmianę tych tendencji: mniej respondentów przewiduje poprawę (odpowiednio: w maju 38%, w czerwcu 40) oraz stagnację (17 i 16%), a więcej pogorszenie (28 i 30%).

Tabela 2

w procentach

Prognoza materialnych warunków życia społeczeństwa na najbliższe dwa lata	Respondenci według terminów badań:					
	I'90	II'90	III'90	IV'90	V'90	VI'90
Zdecydowanie się poprawią	4,4	4,1	4,1	6,5	4,2	4,5
Raczej się poprawią	35,2	38,3	38,5	44,0	34,0	35,6
Pozostaną bez zmian	12,9	14,8	15,3	19,1	16,6	15,9
Raczej się pogorszą	22,0	21,7	19,5	18,7	21,6	22,3
Zdecydowanie się pogorszą	12,9	8,3	8,4	6,5	6,8	8,2
Trudno powiedzieć	12,6	12,7	14,1	5,2	16,9	13,5
	39,6	42,4	42,6	50,5	38,2	40,1
	34,9	30,0	27,9	25,2	28,4	30,5

Największe zmiany w ocenie własnej sytuacji materialnej wystąpiły w pierwszych miesiącach roku (tab. 3). W lutym znacznie zwiększył się odsetek osób niezadowolonych ze swojej sytuacji (45 wobec 34 w styczniu), zmalał natomiast uznających swój standard za dobry (9 wobec 13) i średni (46 wobec 54). W marcu wystąpiła poprawa ocen: było wówczas o 8% mniej ankietowanych określających swoje warunki życia jako złe, a jako dobre o 5% więcej. Przez dwa miesiące nie notowano zmian, natomiast w czerwcu znów przybyło 3% (do 39%)

Tabela 3

w procentach

Ocena własnej sytuacji materialnej	Respondenci według terminów badań:					
	I'90	II'90	III'90	IV'90	V'90	VI'90
Bardzo dobra	0,2	0,5	0,3	0,8	0,5	0,4
Dobra	3,2	1,9	3,7	4,9	4,7	4,4
Dość dobra	9,2	6,6	10,4	8,9	9,4	6,2
Średnia	53,6	46,3	49,1	49,5	49,2	49,8
Raczej zła	21,1	25,2	22,0	16,5	15,6	18,1
Zła	8,4	12,9	11,0	12,2	12,7	14,0
Bardzo zła	4,2	6,5	3,3	6,6	7,8	7,0

źle sytuowanych we własnym mniemaniu, a jednocześnie populacja zadowolonych ze swej sytuacji zmniejszyła się o prawie 4%. Od kwietnia rósł stopniowo procent badanych, których warunki materialne w ostatnich miesiącach pogorszyły się (tab. 4) - w czerwcu stanowili oni połowę respondentów. Coraz mniej jest natomiast rodzin, których standard poprawił się (w kwietniu 11,5, w czerwcu 9%).

Tabela 4

w procentach

Ocena zmian sytuacji rodziny	Respondenci według terminów badań:			
	III'90	IV'90	V'90	VI'90
Poprawa	10,4	11,5	9,7	8,9
Bez zmian	38,1	40,2	39,7	38,5
Pogorszenie	48,2	44,2	47,4	49,9

Spośród rodzin o złych warunkach materialnych zdecydowana większość odczuła w ostatnich miesiącach ich pogorszenie (tab. 5); poprawę odczuli tylko nieliczni, a brak zmian około jedna czwarta. "Średniakom" częściej warunki nie zmieniały się (47%) niż pogarszały (40%), a poprawiały się tylko co dziesiątej rodzinie z tej grupy. Wśród dobrze sytuowanych wystąpiły dość znaczne zmiany - zmniejszył się wskaźnik

stwierdzających stabilizację (w maju 59, w czerwcu 44), zwiększył natomiast odczuwających pogorszenie standardu życia (odpowiednio: 15 i 27) oraz w mniejszym stopniu poprawę (23 i 28).

Tabela 5

w procentach

Ocena warunków materialnych rodziny	Ocena zmian sytuacji rodziny w ostatnich miesiącach:					
	poprawa		pogorszenie		stabilizacja	
	V'90	VI'90	V'90	VI'90	V'90	VI'90
Złe	3,6	2,9	70,5	68,4	22,4	25,7
Przeciętne	10,3	9,3	39,9	40,3	46,8	47,4
Dobre	22,8	28,4	14,9	26,5	59,1	43,8

W lutym tylko co dziesiąta rodzina nie miała kłopotów finansowych z zaspokojeniem potrzeb w minionym miesiącu - pieniędzy *wystarczyło na wszystkie codzienne wydatki, można było nawet nieco zaoszczędzić* (w styczniu nie zadawano tego pytania; por. tab. 6). W następnych trzech miesiącach w takiej sytuacji było więcej respondentów, natomiast w czerwcu ich liczba zmalała. Ponad połowie *wystarczyło, choć ledwo, ledwo* (różnice w poszczególnych miesiącach były nieduże). Do różnych dodatkowych źródeł dochodu (coraz częściej do pożyczek niż do oszczędności) ankietowani musieli sięgać najrzadziej w kwietniu, w czerwcu zaś równie często jak w lutym.

Tabela 6

w procentach

Opinie o sytuacji finansowej w minionym miesiącu	Respondenci według terminów badań:				
	II'90	III'90	IV'90	V'90	VI'90
Wystarczyło, można było nawet trochę zaoszczędzić	10,0	17,2	16,4	17,1	12,7
Wystarczyło, choć ledwo, ledwo	58,5	54,7	58,0	55,6	56,1
Zabrakło, trzeba było pożyczyć	14,7	15,0	13,0	13,3	17,4
Zabrakło, trzeba było sięgnąć do oszczędności	13,2	10,3	9,9	11,7	10,3
Zabrakło, trzeba było pożyczyć i sięgnąć do oszczędności	3,3	2,5	2,4	2,1	3,1
	31,2	27,8	25,3	27,1	30,8

W prognozowaniu bilansu finansowego bieżącego miesiąca (tab. 7) respondenci są z reguły nieco bardziej ostrożni, przede wszystkim mniej jest osób przewidujących najkorzystniejszy wariant. Najmniej optymistów, zakładających możliwość zaoszczędzenia, było na początku roku (9% w styczniu), najwięcej w marcu (16%), od kwietnia ich liczba malała (do 11% w czerwcu). Również najmniej osób sądziło w styczniu, że choć z trudem, ale wystarczy im pieniędzy na bieżące wydatki (48%), w lutym było ich prawie o 8% więcej, w kolejnych miesiącach te różnice były już niewielkie (54% w czerwcu). Nieco większe były wahania w grupie pesymistów spodziewających się, że pieniędzy nie wystarczy i będą musieli pożyczać bądź korzystać z oszczędności. Od stycznia do marca grupa ta malała (z 33 do 21%), potem znów rosła (do 31% w czerwcu). Częściej niż na początku roku respondenci przewidywali pożyczki (10% w styczniu, 16 w czerwcu), rzadziej natomiast czerpanie z oszczędności (odpowiednio: 23 i 15%).

Tabela 7

w procentach

Opinie o stanie finansów rodziny w bieżącym miesiącu	Respondenci według terminów badań:					
	I '90	II '90	III '90	IV '90	V '90	VI '90
Wystarczy, może się nawet nieco zaoszczędzi	8,7	10,5	15,7	14,1	13,6	11,3
Wystarczy, choć ledwo, ledwo	47,9	55,5	52,0	51,8	50,2	53,7
Zabraknie, trzeba będzie pożyczyć	9,9	13,0	11,6	12,6	14,0	15,8
Zabraknie, trzeba będzie sięgnąć do oszczędności	22,9	13,0	9,8	11,2	11,4	12,1
Zabraknie, trzeba będzie pożyczyć i sięgnąć do oszczędności	-	-	-	-	2,4	2,8
Brak opinii	8,4	6,7	9,6	9,2	8,3	4,3

Na początku (w styczniu i lutym) i w połowie roku (w maju i czerwcu) pytano ankietowanych o konieczność w bieżącym miesiącu konkretnych ograniczeń (tab. 8). Co prawda niezbędność rezygnowania z pewnych wydatków przewidywano w połowie roku rzadziej niż na początku, jednak nadal ponad połowa musi się ograniczać, eliminować pewne wydatki. Przez cały czas najczęściej obniżano w rodzinach standard żywienia. Przede wszystkim poszukiwano tańszej żywności: na początku roku prawie 90% badanych, w maju i czerwcu prawie 80%. Drugi rodzaj obniżania poziomu żywieniowego - zmniejszenie ilości kupowanej żywności - deklarowało w styczniu 78%, ale już w lutym o prawie 20% mniej. W maju liczba kupujących mniej żywności zmalała do 52%, a w czerwcu nieco wzrosła (do 55%). Od lutego jest to jeden z siedmiu rodzajów ograniczeń, który występował w ponad połowie rodzin i zajmował ostatecznie miejsce na liście. Największe też były wahania w częstotliwości występowania tego ograniczenia - w styczniu 23,5% więcej wskazań niż w czerwcu.

Tabela 8

Przewidywane ograniczenia w bieżącym miesiącu ^{a)}	w procentach			
	Wskazania respondentów według terminów badań:			
	I '90	II '90	V '90	VI '90
Zmniejszenie ilości kupowanej żywności	78,4	59,8	52,0	54,9
Poszukiwanie tańszej żywności	89,4	87,7	78,3	79,5
Ograniczenie zakupów odzieży	85,9	81,8	75,4	79,1
Zmniejszenie wydatków na kulturę (N=1195 w lutym, 1042 w maju, 987 w czerwcu)	74,7	76,1	65,0	68,0
Rezygnacja z zakupów tzw. używek (N=1103 w styczniu, 1165 w lutym, 1114 w maju, 1114 w czerwcu)	70,7	62,6	52,5	61,6
Rezygnacja z wyjazdu na wypoczynek (N=391 w styczniu, 524 w lutym, 551 w maju, 455 w czerwcu)	81,3	70,2	67,3	75,4
Rzadsze korzystanie z samochodu (N=379 w styczniu, 506 w lutym, 508 w maju, 507 w czerwcu)	81,6	76,0	63,6	62,3
^{a)} W pytaniu tym - w odpowiednich jego podpunktach - brano pod uwagę tylko tych respondentów, którzy: zazwyczaj wydają na kulturę, kupują używki, planowali w danym miesiącu wyjazd na wypoczynek, posiadają samochód.				

Powszechne jest również rzadsze kupowanie odzieży (drugie miejsce we wszystkich terminach badań) - na początku roku nieco więcej osób rezygnowało z uzupełniania swej garderoby niż w maju i czerwcu. Pozostałe ograniczenia dotyczą tylko części respondentów, tj. tych, którzy zazwyczaj wydają na kulturę, kupują tzw. używki, mają samochód, planowali w danym miesiącu wyjazd na wypoczynek. Rezygnację z wydatków na kulturę najczęściej deklarowano na początku roku (75-76%). Z wyjazdu na wypoczynek najliczniej rezygnowano w styczniu (81%) i czerwcu (75%). W styczniu ograniczała korzystanie z samochodu zdecydowana większość ankietowanych, w czerwcu już znacznie mniej (odpowiednio: 82 i 62%).

W porównaniu z innymi omówionymi ograniczeniami, respondenci rzadziej rezygnują z kupowania tzw. używek, choć jest to dość powszechne. Między poszczególnymi badaniami występowały znaczne, 10-procentowe wahania w częstotliwości pojawiania się tego ograniczenia (najwięcej w styczniu, najmniej w maju). W czerwcu większa była niż w maju liczba respondentów, którzy deklarowali stosowanie prawie wszystkich rodzajów ograniczeń (z wyjątkiem korzystania z samochodu).

Konieczność oszczędnego życia, rezygnowania z pewnych wydatków wyraża się także w ocenach sposobu gospodarowania (tab. 9). Tylko nieliczni wybierali wariant *starcza nam na wszystko bez specjalnego oszczędzania* (w styczniu i marcu nie zadawano tego pytania). Ponad połowa musi "zaciskać pasa", żyć oszczędnie. Częściej jest to celowe oszczędzanie, *aby odłożyć na poważniejsze zakupy* (ponad 30%). *Żyjemy oszczędnie i starcza nam na wszystko* - to wariant wybierany najrzadziej w lutym (19%), najczęściej zaś w kwietniu i maju (27%). Kłopoty z zaspokojeniem wszystkich potrzeb dotyczą dość znacznej liczby rodzin respondentów: w lutym była to największa grupa - 45%, w kwietniu najmniejsza - 36% (w następnych dwóch miesiącach stopniowo odsetek zwiększał się). Wśród tej populacji przeważają respondenci, którym *pieniędzy starcza jedynie na najtańsze jedzenie i ubranie* (od kwietnia 23%). Mniej liczna jest grupa żyjących w jeszcze gorszych warunkach - *starcza*

jedynie na najtańsze jedzenie, nie starcza na ubranie. We wszystkich terminach badań na tym samym poziomie (ok. 3) utrzymuje się odsetek respondentów, którzy żyją w skrajnej nędzy - pieniądze nie starcza nawet na najtańsze jedzenie i ubranie.

Tabela 9

w procentach

Ocena sposobu gospodarowania	Respondenci według terminów badań:			
	II'90	IV'90	V'90	VI'90
Starcza nam na wszystko bez specjalnego oszczędzania	2,9	5,1	5,4	4,6
Żyjemy oszczędnie i starcza nam na wszystko	19,4	27,3	27,5	24,1
Żyjemy bardzo oszczędnie, aby odłożyć na poważniejsze zakupy	33,0	31,7	30,5	31,9
Pieniądzy starcza nam jedynie na najtańsze jedzenie i ubranie	28,0	22,9	22,5	22,6
Pieniądzy starcza nam jedynie na najtańsze jedzenie, nie starcza na ubranie	13,9	10,3	11,3	13,3
Pieniądzy nie starcza nawet na najtańsze jedzenie i ubranie	2,7	2,5	2,7	3,4

W lutym prawie połowa respondentów uważała, że o sytuacji materialnej ludzi decydują przede wszystkim czynniki od nich niezależne, a blisko jedna trzecia - że oni sami (tab. 10). W kwietniu proporcje odwróciły się - częściej (47%) ankietowani są przekonani, że to sami ludzie mają wpływ na własny standard życiowy, rzadziej natomiast (32%), że to wpływ warunków od nich niezależnych (w czerwcu liczebność tych grup była taka sama jak w kwietniu). Najmniej osób sądzi, że *to sprawa szczęścia, przypadku* (17-19%).

Tabela 10

w procentach

Odpowiedzi na pytanie: Od czego bardziej zależy sytuacja materialna ludzi?	Respondenci według terminów badań:		
	II'90	IV'90	VI'90
Od nich samych	31,6	46,9	47,7
Od warunków niezależnych od nich	49,5	31,7	32,2
To sprawa szczęścia, przypadku	17,4	19,2	18,1
Trudno powiedzieć	1,1	2,2	1,7

Dwukrotnie, w kwietniu i czerwcu, pytano respondentów - uznających, że to warunki niezależne od ludzi determinują ich sytuację materialną - jakie warunki mają na myśli (tab. 11, kolenność w tabeli według częstotliwości wskazań w kwietniu). W czerwcu najczęściej (35% omawianej grupy, w kwietniu 29) wymieniano problemy związane z zatrudnieniem - głównie dotyczące charakteru pracy, rodzaju zakładu, rynku pracy. Największa różnica między dwoma badaniami dotyczy wpływu czynników politycznych (wzrost z 5 do 21%). Na podobnym poziomie utrzymuje się częstotliwość wskazań na zagrożenie bezrobociem (13,2 i 12,5%). Nieznacznie rzadziej wymieniano czynniki finansowe (30,5 i 28%); przede wszystkim mniej respondentów wskazywało na wielkość wydatków (*wysokość cen, opłat za usługi, placówki oświatowe, mieszkania*). Warunki osobiste, rodzinne, losowe przesunęły się z czwartego na trzecie miejsce - odsetek wymieniających je respondentów zwiększył się o 10%. O wpływie problemów związanych z polityką gospodarczą w obu terminach badań mówiło 15% ankietowanych, a o kondycji ekonomicznej kraju - 12-13%.

Tabela 11

w procentach

Warunki niezależne od ludzi determinujące ich standard życia	Respondenci według terminów badań ^{a)} :	
	IV '90	VI '90
Czynniki finansowe:	30,5	27,7
wielkość i poziom dochodów	21,9	18,8
wielkość wydatków	14,8	9,0
inne finansowe	0,9	3,3
Zatrudnienie:	28,9	35,0
charakter pracy, rynek pracy	15,9	24,0
zagrożenie bezrobociem	13,2	12,5
Polityka gospodarcza	15,3	14,8
Warunki osobiste, rodzinne, losowe	13,7	24,0
Kondycja ekonomiczna kraju	11,8	13,5
Warunki polityczne	5,0	20,8
^{a)} Na pytanie to odpowiadali respondenci uważający, że sytuacja materialna ludzi jest bardziej zdeterminowana warunkami od nich niezależnymi. Wymieniali oni więcej niż jeden rodzaj czynników - stąd procenty nie sumują się do 100.		

* * *

Respondenci z reguły są bardziej krytyczni w ocenie warunków życia ogółu społeczeństwa niż własnej sytuacji materialnej. Wyraźna jest w pierwszym półroczu zmienność nastrojów: po pewnej ich poprawie w marcu i kwietniu w następnych miesiącach nastąpił wzrost krytycyzmu. Tylko co dziesiąty respondent był w czerwcu zadowolony ze swej sytuacji materialnej, a pogorszenie standardu życia w ciągu ostatnich kilku miesięcy odczuła połowa badanej populacji. Powszechne jest ograniczanie wydatków; tylko nieliczne rodziny nie muszą żyć oszczędnie.

Tabela 1

w procentach

Charakterystyka i postawy badanych	Ocena materialnych warunków życia społecznego			
	dobrze	ani dobre, ani złe	złe	trudno powiedzieć
<u>Płeć</u>				
Mężczyźni	6,0	21,0	69,2	3,8
Kobiety	6,6	16,4	71,7	5,3
<u>Wiek</u>				
Do 29	7,0	19,6	70,4	3,0
30-39	5,9	16,6	74,9	2,6
40-49	4,9	18,4	73,5	3,2
50 lat i więcej	7,1	20,3	65,1	7,5
<u>Miejsce zamieszkania</u>				
Wieś	7,8	18,9	69,6	3,6
Miasto	5,3	18,5	71,1	5,2
<u>Wykształcenie</u>				
Podstawowe	8,0	18,7	67,1	6,2
Zasadnicze zawodowe	5,5	18,3	72,7	3,6
Średnie	5,2	18,5	72,3	4,0
Wyższe	5,6	21,4	69,8	3,2
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>				
Inteligencja	4,1	20,5	71,2	4,1
Pozostali umysłowi	4,1	18,9	73,3	3,7
Pracownicy handlu i usług	4,8	11,3	82,3	1,6
Robotnicy wykwalifikowani	5,9	19,4	71,7	3,0
Robotnicy do prac prostych	7,4	26,6	61,7	4,3
Rolnicy indywidualni	8,0	16,7	72,1	3,2
Prywatni właściciele	8,7	13,0	76,1	2,2
Emeryci i renciści	5,8	20,1	65,6	8,5
Pozostali niepracujący	5,8	18,0	73,0	3,2
<u>Dochód na osobę</u>				
Bardzo niski	4,4	16,5	75,8	3,3
Niski	6,8	17,2	71,6	4,4
Przeciętny	6,0	20,2	68,0	5,8
Wysoki	6,5	24,2	67,7	1,6
Bardzo wysoki	6,8	20,3	69,5	3,4
<u>Rozwój sytuacji w kraju</u>				
Dobry kierunek	9,0	25,0	61,9	4,1
Zły kierunek	2,9	10,7	84,4	2,0
Brak opinii	5,2	17,2	69,2	8,4
<u>Udział w wyborach do samorządu</u>				
Uczestniczył	7,8	20,5	67,3	4,3
Nie uczestniczył	4,3	16,7	74,5	4,6
<u>Ocena działalności rządu</u>				
Aprobata	7,8	22,8	65,4	4,0
Brak aprobaty	2,4	9,0	87,0	1,5
Brak opinii	5,6	17,1	66,7	10,7
<u>Stosunek do programu Balcerowicza</u>				
Poparcie	8,5	23,6	64,1	3,8
Brak poparcia	2,1	10,7	83,6	3,6
Brak opinii	6,5	18,9	68,9	5,7
<u>Poglądy polityczne</u>				
Lewicowe	4,7	17,3	70,9	7,1
Centrystyczne	5,0	19,1	72,6	3,3
Prawicowe	8,7	21,7	65,2	4,3

Tabela 2

w procentach

Charakterystyka i postawy badanych	Prognoza materialnych warunków życia społeczeństwa w ciągu najbliższych dwóch lat			
	poprawa	stagnacja	pogorszenie	trudno powiedzieć
<u>Płeć</u>				
Mężczyźni	41,0	15,7	29,9	13,4
Kobiety	39,2	16,1	31,1	13,6
<u>Wiek</u>				
Do 29	42,2	19,6	24,8	13,5
30-39	38,0	17,3	33,2	11,5
40-49	39,5	15,6	33,7	11,2
50 lat i więcej	41,2	13,3	28,9	16,6
<u>Miejsce zamieszkania</u>				
Wieś	41,0	13,9	28,6	16,5
Miasto	39,5	17,1	31,7	11,6
<u>Wykształcenie</u>				
Podstawowe	38,5	13,2	30,9	17,3
Zasadnicze zawodowe	36,9	15,8	35,2	12,0
Średnie	41,9	16,4	28,6	13,1
Wyższe	49,6	24,4	22,0	3,9
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>				
Inteligencja	51,4	21,6	24,3	2,7
Pozostali umysłowi	39,9	21,1	30,3	8,7
Pracownicy handlu i usług	32,3	14,5	37,1	16,1
Robotnicy wykwalifikowani	44,3	13,9	33,3	8,4
Robotnicy do prac prostych	35,1	14,9	34,0	16,0
Rolnicy indywidualni	39,8	15,5	28,3	16,3
Prywatni właściciele	43,5	19,6	32,6	4,3
Emeryci i renciści	40,1	11,6	28,6	19,7
Pozostali niepracujący	37,6	16,9	31,2	14,3
<u>Dochód na osobę</u>				
Bardzo niski	29,1	22,5	30,8	17,6
Niski	39,6	12,3	33,0	15,1
Przeciętny	41,5	16,7	29,3	12,6
Wysoki	50,4	18,4	26,4	4,8
Bardzo wysoki	40,0	16,7	36,7	6,7
<u>Rozwój sytuacji w kraju</u>				
Dobry kierunek	57,5	17,9	17,8	6,8
Zły kierunek	20,2	13,8	48,8	17,2
Brak opinii	33,0	14,8	31,4	20,8
<u>Udział w wyborach samorządowych</u>				
Uczestniczył	45,5	16,7	26,3	11,4
Nie uczestniczył	33,6	14,5	35,9	16,0
<u>Ocena działalności rządu</u>				
Aprobata	51,0	18,0	22,1	9,0
Brak aprobaty	19,9	13,9	50,0	16,3
Brak opinii	28,6	11,1	34,5	25,8
<u>Stosunek do programu Balcerowicza</u>				
Poparcie	57,5	16,3	17,5	8,7
Brak poparcia	20,0	15,5	46,0	18,5
Brak opinii	35,5	15,8	33,7	15,0
<u>Poglądy polityczne</u>				
Lewicowe	29,9	11,0	42,5	16,5
Centrystyczne	38,2	17,8	32,0	12,1
Prawicowe	52,6	14,6	22,5	10,3

Tabela 3

w procentach

Charakterystyka i postawy badanych	Ocena własnej sytuacji materialnej:		
	zła	przeciętna	dobra
<u>Płeć</u>			
Mężczyźni	37,7	50,9	11,4
Kobiety	40,7	48,8	10,5
<u>Wiek</u>			
Do 29	36,5	50,9	12,6
30-39	37,0	50,5	12,5
40-49	38,6	49,3	12,1
50 lat i więcej	42,5	49,2	8,3
<u>Miejsce zamieszkania</u>			
Wieś	39,6	51,4	9,0
Miasto	39,0	48,8	12,2
<u>Wykształcenie</u>			
Podstawowe	45,7	47,9	6,4
Zasadnicze zawodowe	44,0	47,5	8,5
Średnie	34,5	53,0	12,5
Wyższe	16,5	52,8	30,7
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>			
Inteligencja	16,2	55,4	28,4
Pozostali umysłowi	34,9	51,8	13,3
Pracownicy handlu i usług	33,9	53,2	12,9
Robotnicy wykwalifikowani	35,9	55,7	8,4
Robotnicy do prac prostych	46,8	42,6	10,6
Rolnicy indywidualni	37,8	54,2	8,0
Prywatni właściciele	17,4	43,5	39,1
Emeryci i renciści	49,5	45,1	5,5
Pozostali niepracujący	47,6	43,4	9,0
<u>Dochód na osobę</u>			
Bardzo niski	61,5	36,3	2,2
Niski	52,5	42,1	5,4
Przeciętny	26,8	62,3	10,9
Wysoki	14,4	62,4	23,2
Bardzo wysoki	6,7	36,7	56,7
<u>Rozwój sytuacji w kraju</u>			
Dobry kierunek	27,4	55,4	17,2
Zły kierunek	54,0	39,9	6,2
Brak opinii	42,6	51,7	5,7
<u>Udział w wyborach do samorządu</u>			
Uczestniczył	34,4	52,4	13,2
Nie uczestniczył	45,2	46,6	8,2
<u>Ocena działalności rządu</u>			
Aprobata	33,8	53,3	12,9
Brak aprobaty	47,7	45,3	6,9
Brak opinii	46,6	43,8	9,6
<u>Stosunek do programu Balcerowicza</u>			
Poparcie	26,8	55,3	17,9
Brak poparcia	54,8	39,8	5,4
Brak opinii	41,7	50,6	7,7
<u>Poglądy polityczne</u>			
Lewicowe	45,7	47,2	7,1
Centrystyczne	38,4	51,7	9,9
Prawicowe	32,8	48,2	19,0

Tabela 4

w procentach

Charakterystyka i postawy badanych	Ocena zmian sytuacji rodziny		
	poprawa	pogorszenie	bez zmian
<u>Płeć</u>			
Mężczyźni	9,8	48,1	39,6
Kobiety	7,9	51,8	37,3
<u>Wiek</u>			
Do 29	13,5	47,6	37,6
30-39	9,4	51,3	36,7
40-49	6,1	49,3	41,2
50 lat i więcej	8,3	50,3	38,3
<u>Miejsce zamieszkania</u>			
Wieś	5,4	51,7	39,4
Miasto	11,1	48,8	37,8
<u>Wykształcenie</u>			
Podstawowe	8,4	53,9	33,7
Zasadnicze zawodowe	6,0	52,7	39,1
Średnie	9,8	47,4	40,7
Wyższe	15,7	34,6	48,0
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>			
Inteligencja	10,8	35,1	52,7
Pozostali umysłowi	12,0	44,2	42,9
Pracownicy handlu i usług	6,5	54,8	37,1
Robotnicy wykwalifikowani	6,8	52,7	37,1
Robotnicy do prac prostych	10,6	45,7	39,4
Rolnicy indywidualni	4,8	53,0	39,4
Prywatni właściciele	17,4	37,0	45,7
Emeryci i renciści	9,5	52,7	34,7
Pozostali niepracujący	7,4	55,6	32,8
<u>Dochód na osobę</u>			
Bardzo niski	4,4	63,2	30,8
Niski	5,4	57,0	34,2
Przeciętny	10,1	45,4	41,4
Wysoki	16,0	28,8	53,6
Bardzo wysoki	25,0	26,7	46,7
<u>Rozwój sytuacji w kraju</u>			
Dobry kierunek	14,6	35,3	48,7
Zły kierunek	2,3	68,7	27,0
Brak opinii	6,5	53,5	34,0
<u>Udział w wyborach samorządowych</u>			
Uczestniczył	10,9	43,9	42,1
Nie uczestniczył	6,4	57,6	33,9
<u>Ocena działalności rządu</u>			
Aprobata	11,5	40,3	45,5
Brak aprobaty	3,0	71,4	24,4
Brak opinii	7,1	55,6	32,1
<u>Stosunek do programu Balcerowicza</u>			
Poparcie	16,1	36,8	45,1
Brak poparcia	2,1	71,6	25,4
Brak opinii	6,0	49,8	39,8
<u>Poglądy polityczne</u>			
Lewicowe	5,5	60,6	33,1
Centrystyczne	8,4	49,1	39,8
Prawicowe	13,5	44,8	38,9

Tabela 5

w procentach

Charakterystyka i postawy badanych	Opinie o sytuacji finansowej w minionym miesiącu:				
	wystarczyło na wszystkie codzienne wydatki, można było nawet trochę zaoszczędzić	wystarczyło, choć ledwo	zabrakło, trzeba było pożyczyć	zabrakło, trzeba było sięgnąć do oszczędności	zabrakło, trzeba było pożyczyć i sięgnąć do oszczędności
<u>Płeć</u>					
Mężczyźni	13,6	57,6	14,8	11,1	2,4
Kobiety	11,7	54,8	20,2	9,4	3,8
<u>Wiek</u>					
Do 29	16,1	52,2	19,1	6,1	6,5
30-39	11,5	52,2	22,3	11,0	2,8
40-49	13,0	54,9	15,6	13,6	2,3
50 lat i więcej	12,0	61,8	14,5	9,5	2,3
<u>Miejsce zamieszkania</u>					
Wieś	9,6	59,6	17,2	10,3	3,1
Miasto	14,6	54,1	17,7	10,3	3,1
<u>Wykształcenie</u>					
Podstawowe	9,4	59,8	18,3	9,7	2,7
Zasadnicze zawodowe	9,3	55,9	21,4	10,4	2,7
Średnie	13,5	54,8	16,6	11,2	3,7
Wyższe	33,3	47,6	6,3	8,7	3,2
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>					
Inteligencja	34,2	42,5	6,8	13,7	1,4
Pozostali umysłowi	16,5	50,9	17,9	11,5	3,2
Pracownicy handlu i usług	14,5	54,8	21,0	4,8	4,8
Robotnicy wykwalifikowani	9,3	60,8	17,7	9,7	2,1
Robotnicy do prac prostych	7,4	57,4	21,3	9,6	3,2
Rolnicy indywidualni	11,2	58,8	14,8	12,8	2,4
Prywatni właściciele	30,4	54,3	6,5	6,5	2,2
Emeryci i renciści	7,5	64,8	15,4	9,9	2,4
Pozostali niepracujący	10,1	47,1	27,5	9,0	6,3
<u>Dochód na osobę</u>					
Bardzo niski	3,3	46,7	33,5	11,5	4,9
Niski	5,1	56,6	21,6	11,8	4,6
Przeciętny	15,4	61,1	12,1	9,7	1,6
Wysoki	29,6	57,6	4,0	7,2	1,6
Bardzo wysoki	50,0	38,3	5,0	5,0	1,7
<u>Rozwój sytuacji w kraju</u>					
Dobry kierunek	18,6	57,5	13,7	8,0	2,0
Zły kierunek	5,9	53,9	23,6	13,0	3,6
Brak opinii	10,4	56,8	16,9	11,2	4,4
<u>Udział w wyborach do samorządu</u>					
Uczestniczył	16,2	57,1	14,5	9,8	2,3
Nie uczestniczył	8,4	54,9	21,4	11,0	4,1
<u>Ocena działalności rządu</u>					
Aprobata	15,4	59,2	14,3	8,4	2,3
Brak aprobaty	6,9	53,9	20,8	14,5	3,6
Brak opinii	10,8	48,2	24,7	11,2	5,2
<u>Stosunek do programu Balcerowicza</u>					
Poparcie	20,8	57,7	11,8	8,1	1,3
Brak poparcia	6,3	49,1	26,3	13,5	4,5
Brak opinii	8,8	58,8	17,9	10,5	4,0
<u>Poglądy polityczne</u>					
Lewicowe	8,7	50,4	20,5	11,0	9,4
Centrystyczne	12,0	56,6	17,5	10,6	3,2
Prawicowe	19,0	56,3	14,3	9,1	0,8

Tabela 6

w procentach

Charakterystyka i postawy badanych	Opinie o sytuacji finansowej rodziny w bieżącym miesiącu:					
	wystarczy, może się nawet nieco zaoszczędzić	wystarczy, choć le-dwo, le-dwo	zabrak-nie, trzeba będzie sięgnąć do oszczę-dności	zabrak-nie, trzeba będzie pożyczyc	zabraknie, trzeba będzie pożyczyc i sięgnąć do oszczę-dności	trudno powie-dzieć
<u>Płeć</u>						
Mężczyźni	13,0	53,6	12,2	14,0	2,8	4,5
Kobiety	9,7	53,9	12,0	17,6	2,7	4,1
<u>Wiek</u>						
Do 29	15,2	52,2	10,9	13,5	3,5	4,8
30-39	8,4	53,6	12,8	18,6	2,3	4,3
40-49	10,7	50,4	15,6	15,0	3,5	4,9
50 lat i więcej	12,2	56,8	9,8	15,3	2,3	3,7
<u>Miejsce zamieszkania</u>						
Wieś	9,9	55,1	13,4	14,8	2,6	4,2
Miasto	12,3	52,7	11,3	16,5	2,9	4,4
<u>Wykształcenie</u>						
Podstawowe	9,2	54,6	10,3	18,7	2,5	4,7
Zasadnicze zawodowe	10,4	55,2	11,7	15,0	1,9	5,7
Srednie	10,8	52,3	14,5	16,2	3,1	3,1
Wyższe	25,2	51,2	11,0	4,7	4,7	3,1
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>						
Inteligencja	23,0	52,7	16,2	2,7	2,7	2,7
Pozostali umysłowi	11,0	53,2	10,1	18,8	4,1	2,8
Pracownicy handlu i usług	11,3	45,2	14,5	19,4	3,2	6,5
Robotnicy wykwalifikowani	10,5	59,1	10,1	13,1	1,7	5,5
Robotnicy do prac prostych	10,6	59,6	11,7	14,9	2,1	1,1
Rolnicy indywidualni	10,4	50,6	15,1	15,1	2,8	6,0
Prywatni właściciele	32,6	39,1	13,0	6,5	4,3	4,3
Emeryci i renciści	8,2	59,4	9,9	17,4	1,7	3,4
Pozostali niepracujący	7,9	47,6	12,7	22,2	3,7	5,8
<u>Dochód na osobę</u>						
Bardzo niski	3,8	47,3	12,1	27,5	6,0	3,3
Niski	4,0	53,2	14,6	21,1	2,8	4,4
Przeciętny	13,8	58,4	11,1	10,1	1,7	4,9
Wysoki	26,4	56,8	5,6	6,4	1,6	3,2
Bardzo wysoki	50,0	36,7	5,0	3,3	3,3	1,7
<u>Rozwój sytuacji w kraju</u>						
Dobry kierunek	18,2	54,7	11,6	11,3	1,4	2,9
Zły kierunek	3,9	51,0	13,6	22,7	3,6	5,2
Brak opinii	8,1	55,2	11,2	15,6	4,2	5,7
<u>Udział w wyborach samorządowych</u>						
Uczestniczył	14,1	55,4	11,4	13,9	2,3	2,9
Nie uczestniczył	7,9	51,3	13,0	18,3	3,4	6,1
<u>Ocena działalności rządu</u>						
Aprobata	14,4	55,3	10,6	13,3	2,1	4,2
Brak aprobaty	6,6	48,5	15,7	21,1	3,3	4,8
Brak opinii	6,8	55,4	12,0	17,9	4,0	4,0
<u>Stosunek do programu Balcerowicza</u>						
Poparcie	19,3	54,1	10,7	10,8	1,6	3,4
Brak poparcia	6,0	45,4	16,7	21,8	5,1	5,1
Brak opinii	7,0	58,2	10,7	17,0	2,5	4,7
<u>Poglądy polityczne</u>						
Lewicowe	7,1	48,8	13,4	21,3	7,9	1,6
Centrystyczne	10,4	54,5	12,3	15,4	2,7	4,7
Prawicowe	17,8	51,8	12,6	14,6	1,2	2,0

Tabela 7

w procentach

Charakterystyka i postawy badanych	Ocena sposobu gospodarowania:					
	starcza nam na wszystko bez specjalnego oszczędzania	oszczędzamy i starcza nam na wszystko	bardzo oszczędzamy, aby odłożyć na poważniejsze zakupy	starcza tylko na najtańsze jedzenie i ubranie	starcza tylko na najtańsze jedzenie	nie starcza nawet na najtańsze jedzenie i ubranie
<u>Płeć</u>						
Mężczyźni	4,6	26,2	33,0	23,6	10,6	1,9
Kobiety	4,5	22,0	30,8	21,7	16,1	4,9
<u>Wiek</u>						
Do 29	7,8	26,5	34,3	17,4	11,3	2,6
30-39	4,8	23,0	32,9	24,7	11,5	3,1
40-49	3,7	26,8	33,7	22,8	11,0	1,7
50 lat i więcej	3,5	22,1	28,8	23,4	17,2	5,0
<u>Miejsce zamieszkania</u>						
Wieś	4,0	20,5	36,3	24,0	12,2	2,8
Miasto	4,9	26,4	29,1	21,8	14,1	3,7
<u>Wykształcenie</u>						
Podstawowe	3,1	18,8	32,2	24,4	17,2	4,3
Zasadnicze zawodowe	3,0	19,9	34,2	26,2	12,0	4,6
Średnie	5,2	28,0	30,9	21,4	12,4	2,1
Wyższe	12,6	43,3	27,6	10,2	4,7	0,8
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>						
Inteligencja	6,8	48,6	27,0	9,5	6,8	0,0
Pozostali umysłowi	4,1	28,9	34,9	18,8	11,5	1,8
Pracownicy handlu i usług	9,7	22,6	27,4	22,6	16,1	1,6
Robotnicy wykwalifikowani	3,4	21,5	35,9	25,7	11,8	1,7
Robotnicy do prac prostych	3,2	24,5	28,7	27,7	11,7	4,3
Rolnicy indywidualni	4,0	21,9	44,2	19,9	8,4	1,6
Prywatni właściciele	26,1	30,4	23,9	15,2	2,2	2,2
Emeryci i renciści	2,1	20,2	23,6	24,3	23,6	6,2
Pozostali niepracujący	2,6	19,6	28,0	28,0	14,3	7,4
<u>Dochód na osobę</u>						
Bardzo niski	2,7	11,0	30,8	27,5	18,7	9,3
Niski	1,4	15,6	33,3	27,7	17,9	3,9
Przeciętny	3,9	31,9	32,1	19,8	10,5	1,8
Wysoki	12,8	40,0	31,2	10,4	4,8	0,8
Bardzo wysoki	23,3	45,0	18,3	10,0	1,7	1,7
<u>Rozwój sytuacji w kraju</u>						
Dobry kierunek	6,9	30,3	31,6	20,6	8,6	1,8
Zły kierunek	2,9	17,2	32,9	23,1	18,1	5,7
Brak opinii	2,3	21,4	31,3	25,6	15,9	3,4
<u>Udział w wyborach do samorządu</u>						
Uczestniczył	5,3	27,5	32,9	19,1	13,4	1,7
Nie uczestniczył	3,7	20,0	30,4	27,2	13,3	5,5
<u>Ocena działalności rządu</u>						
Aprobata	5,7	29,0	31,3	23,0	9,1	1,9
Brak aprobaty	3,0	14,8	35,2	21,4	19,9	5,7
Brak opinii	2,8	19,5	30,3	22,7	19,5	5,2
<u>Stosunek do programu Balcerowicza</u>						
Poparcie	7,8	33,9	30,8	18,3	8,0	1,1
Brak poparcia	2,7	14,9	33,7	23,6	18,8	6,3
Brak opinii	2,7	20,3	32,0	26,2	15,2	3,7
<u>Poglądy polityczne</u>						
Lewicowe	0,8	15,0	28,3	28,3	19,7	7,9
Centrystyczne	4,3	23,7	33,9	23,3	11,8	3,0
Prawicowe	8,7	30,6	26,6	19,0	13,1	2,0

Tabela 8

w procentach

Charakterystyka i postawy badanych	Odpowiedź na pytanie: Czy, Pana(i) zdaniem, sytuacja materialna, stopa życiowa ludzi zależy bardziej:		
	od nich samych	od warunków niezależnych od nich	to sprawa szczęścia, przypadku
<u>Płeć</u>			
Mężczyźni	50,5	31,6	16,3
Kobiety	45,0	33,1	20,1
<u>Wiek</u>			
Do 29	47,2	31,4	20,1
30-39	49,5	32,8	16,9
40-49	49,3	33,1	16,7
50 lat i więcej	45,8	31,9	19,3
<u>Miejsce zamieszkania</u>			
Wieś	51,3	28,9	18,4
Miasto	45,6	34,6	18,0
<u>Wykształcenie</u>			
Podstawowe	47,9	29,1	20,3
Zasadnicze zawodowe	46,6	34,0	18,4
Średnie	47,5	33,7	17,7
Wyższe	52,8	35,4	11,0
<u>Grupa społeczno-zawodowa</u>			
Inteligencja	51,4	40,5	8,1
Pozostali umysłowi	45,4	36,2	16,5
Pracownicy handlu i usług	43,5	38,7	16,1
Robotnicy wykwalifikowani	48,5	31,6	18,6
Robotnicy do prac prostych	52,7	25,8	20,4
Rolnicy indywidualni	53,4	26,3	19,9
Prywatni właściciele	66,7	28,9	4,4
Emeryci i renciści	42,1	33,2	20,9
Pozostali niepracujący	42,0	37,2	19,1
<u>Dochód na osobę</u>			
Bardzo niski	50,0	29,7	20,3
Niski	43,6	32,8	21,7
Przeciętny	46,9	36,2	15,0
Wysoki	63,2	25,6	10,4
Bardzo wysoki	60,0	25,0	11,7
<u>Rozwój sytuacji w kraju</u>			
Dobry kierunek	56,3	28,4	13,9
Zły kierunek	40,6	37,2	20,4
Brak opinii	41,4	33,5	23,0
<u>Udział w wyborach samorządowych</u>			
Uczestniczył	50,8	31,2	16,9
Nie uczestniczył	44,2	33,6	19,8
<u>Ocena działalności rządu</u>			
Aprobata	53,1	28,9	17,1
Brak aprobaty	40,1	39,2	19,3
Brak opinii	39,0	35,7	20,5
<u>Stosunek do programu Balcerowicza</u>			
Poparcie	58,4	28,5	12,3
Brak poparcia	35,5	42,1	20,0
Brak opinii	45,0	30,4	22,4
<u>Poglądy polityczne</u>			
Lewicowe	42,5	37,8	18,9
Centrystyczne	47,5	33,0	18,1
Prawicowe	55,3	30,0	13,8